

Wuiven, zingen, dansen, klappen

Himmans: "We don't have diamonds, but we have the Lord".

Afrikaanse kerken schieten ook in Nederland als paddestoelen uit de grond. Mar Oomen en Jos Palm bezochten er enkele. Een verslag van een rondreis.

Een donkere parkeergarage met slechts een aantal auto's. Rechts een betonnen, rechthoekig gebouw, zonder ramen. Net een bunker. Een stalen deur waarop in grote witte letters: TTCT. We bellen aan. Een Ghanees doet open en heet ons hartelijk welkom. Zo donker als het gebouw ervan buiten uitziet, zo licht is het binnen. Een prachtig versierde, ruime zaal, met tientallen rijen stoelen. Op het podium staat een grote tafel. Daarnaast een preekgestoelte. Links elektrische gitaren en een drumstel met bongas, rechts de plaatsen voor het koor. De zaal zit vol. Een vrouw gekleed in een lang wit gewaad wijst ons een plaats. Broeder Gideon komt naast ons zitten en begint meteen de Ghaneese woorden van voorganger Samuel in het Engels te vertalen. 'Voor de armen is het makkelijker het Rijk van God te vinden dan voor de rij-

ken. Heb geduld. God heeft zijn wegen. Hij zal op het juiste moment je problemen oplossen. Als je wilt stoppen met roken, geen alcohol meer wilt drinken, vraag God om hulp.'

Visioen

We zijn in de grootste Afrikaanse kerk van Nederland, the True Teachings of Christ Temple, gevestigd in de Amsterdamse Bijlmermeer. De kerk telt minstens 600 leden, vrijwel allen van Ghaneese afkomst. De leider is Daniël Himmans. Hij wordt bijgestaan door een aantal 'apostelen', faith-sisters en faith-brothers. 'Broeder Daniël werd in Ghana geroepen door God', vertelt apostel Samuel later. 'In een visioen kreeg hij de opdracht naar Nederland te gaan om een kerk op te bouwen. Om het christendom hier terug te brengen. Driehonderd jaar geleden brachten jullie het bij ons. Nu zijn we hier en zien dat de kerken in Europa leeg zijn. Daar willen we verandering in brengen.'

Samuel en Himmans zijn niet de enigen die zich daartoe geroepen voelen. Afrikaanse kerken schieten als paddestoelen uit de grond. Volgens de Oegandese anglicaanse priester Samuel Luwemba Kuumi zijn er inmiddels meer dan twintig, al-

leen al in de Bijlmer. Een aantal heeft minstens 200 leden, zoals natuurlijk de TTCT, maar ook de Resurrection Power Evangelistic Ministry, The Church of Pentecost en The Church of Rock Ministry. De overigen zijn vooral 'huiskamerkerken': verschillende Ghanezen die het maatschappelijk gemaakt hebben, organiseren kerkbijeenkomsten in hun eigen woning. Zo is Daniël Himmans veertien jaar geleden ook begonnen.

Dan zijn er nog kerken, waarvan de leden voor één tot driekwart uit Afrikanen bestaan. De Victory Outreach Church bijvoorbeeld, de Zevendedags Adventisten of de Engelstalige katholieke kerk op het Begijnhof in Amsterdam. Die kent inmiddels, naast het Ierse en Philippijnse, ook een Ghanees koor. Het pastoraat voor Afrikanen, in 1980 opgericht door de Sociëteit Afrikaanse Missiën (SMA), probeert op dit moment een Ghanees priester naar Nederland te halen. Hij zal in de Bijlmer een Afrikaanse kerkgemeenschap opbouwen, als onderdeel van een multiculturele parochie.

In populariteit kunnen de officiële kerken - door Afrikanen ook wel 'orthodox' genoemd - niet wedijveren met de evangelische kerken van Himmans, K.K. Bafour (leider Resurrection Power E.M.) of Amamfo (The Church of Rock Ministry).

Na Samuels preek is de beurt aan het koor. De leden, mannen en vrouwen, dragen lange blauwe toga's met een witte bef. Als hoofddeksel dient een profesooren-baret. Ze zingen een rustige gospel. De zaal bidt, sommige aanwezigen vrij luid, anderen bewegen alleen hun lippen. Dan verschijnt Himmans. Hij houdt een kort, goedvol gebed. 'Praise the Lord'. 'Hallelujah', roept de zaal. Nog eens: Praise the Lord. Weer: Hallelujah, tot vier maal toe. En dan: Clap for Jesus, aldus geschiedt. Himmans zondert zich voor een dienst altijd een paar uur af, om zich biddend 'op te laden'.

Zijn elkaar snel opvolgende woorden zijn moeilijk te verstaan. Ons blijft bij: 'We don't have diamonds, we don't have gold, we don't have silver, but we have the Lord.' Himmans vertelt het verhaal van twee mensen die voor Jezus verschijnen. De een klopt zichzelf op de borst en zegt 'Ik ben een goed christen, kijk wat ik allemaal gedaan heb', de ander: 'Ik ben slechts een arme zondaar'. Natuurlijk houdt Jezus het meest van de laatste, zegt Himmans, en weer roept hij: Clap for Jesus.

Kwade geesten

'Himmans gaat ervan uit dat ieder mens een geestelijk huis nodig heeft', zegt dominee Egbert van Veldhuizen. Hij heeft Himmans geholpen met de opbouw van zijn kerk. Op dit moment treedt hij op als een soort beschermeling en biechtvader van Himmans. 'Zijn eerste principe is het vasten. Het gaat om de ervaring van geen toegang te hebben tot... Die kan je sterk maken, geestelijk onafhankelijk, weerbaar. De Nederlandse wetgeving verhindert Ghanezen te zijn zoals ze willen zijn, en drijft hen naar bepaalde circuits. Himmans' vasten-filosofie stelt hen in staat hun eigenwaarde te behouden in deze vijandige, vreemde samenleving.'

Van Veldhuizen vergelijkt de opkomst van de Afrikaanse kerken met de situatie in Ghana. Elk Ghanaes dorp van enige omvang kent een 'Local Independent Church' met een spiritueel leider. 'Voor Ghanezen is de verering van voorouders van eminent belang. Die kan alleen plaatsvinden waar de voorouders begraven zijn. Goden en geesten zijn gebonden aan geografische grenzen. Waar je woont en leeft, daar bid je ook. De kerk biedt veiligheid en bescherming, bezweert kwade geesten. Dit systeem is min of meer overgebracht naar de Bijlmer.' Een Ghanaes die een beetje thuis is in Nederland, een woning heeft en een baan, organiseert bijeenkomsten voor vrienden en kennissen. Om samen de bijbel te lezen, te zingen, te praten, te dansen. Langzaam groeit een dergelijke bijeenkomst uit tot een kerk. De woning wordt te klein. De groep zwerft in de weekeinden van buurthuis naar buurthuis, totdat er genoeg geld is om een ruimte te kopen of permanent te huren. Tot nu toe is dat alleen Himmans gelukt. Voor Amamfo is het nog behelpen, Baffour is aan het sparen.

Van Veldhuizen: 'Natuurlijk zijn in Nederland de criteria voor de keuze van een kerk aangepast. Hier kiezen Afrikanen

op basis van onder meer leeftijd, sociale status, stamverwantschap en plaats waar ze vandaan komen. Maar Himmans is er in geslaagd die criteria te overstijgen. Hij zelf behoort tot het Ghanaese volk de Ga, het grootste deel van zijn gemeenschap bestaat uit Ashanti en dan zijn er nog talloze mensen van andere Ghanaese stammen.'

Aanstekelijke muziek

Himmans' preek loopt ten einde. Apostel Samuel gaat voor in een lied. Het kost hem nauwelijks moeite boven de band met elektrisch gitaar en drums uit te komen. 'Dank God voor wat hij voor je gedaan heeft. Dans en zing voor hem'. Iedereen geeft gehoor aan deze oproep. De zaal wuift, zingt, danst en klapt. Steeds heftiger. Broeder Gideon moedigt ons aan: 'Use your hands, clap, move for God.' Hijzelf is vol overgave, heft telkens zijn handen op, net als sommige anderen. De muziek is aanstekelijk. Dat ritme, er is iets mee. We willen dansen, maar durven niet.

'Afrikaanse muziek', zegt een Nigeriaan, 'brengt je dicht bij God. Het is alsof je met God bent. Zelfs een niet-gelovige kan bij onze muziek op zijn knieën vallen.' Apostel Samuel vindt muziek en dans een belangrijk onderdeel van een dienst. De Nederlandse diensten zijn wat dat betreft veel te saai. 'Zo eentonig zelfs', zegt Samuel, 'dat de boodschap verloren gaat. Mogelijk kan onze muziek de Nederlandse christen opnieuw tot God brengen.' Marius Brands, voorganger van de Engelstalige katholieke parochie op het Begijnhof, moet bekennen dat zijn kerk nog voller is dan gewoonlijk, als het Ghanaese koor zingt. Een heel goed koor overigens, twee bongas en een samba-kalebas begeleiden het. Veel liederen worden door leden zelf geschreven. Ook niet-Afrikanen vragen vaak wanneer er weer een Afrikaanse mis is. 'De kerk gaat leven, de liturgie wordt sprankelender. Er zit meer overtuiging in, zij is niet zo dood als de Nederlandse. Ook al versta je niet wat ze zingen of zeggen, je bidt toch mee.' Maar Brands laat de kerkgangers nog net niet dansen.

De boodschap van de Afrikaanse kerken die wij bezochten, is direct en bemoedigend: wie tot Gods uitverkorenen behoort, hoeft niets te vrezen. Elke kerk heeft een paar regels uit het nieuwe testament als uitgangspunt. Himmans koos Mattheus 10: 7-10, waarin Jezus zieken geneest, melaatsen reinigt en duivelen uitdrijft. 'Noch goud, noch zilver, noch kopergeld' zal de gelovige derven: 'Het Koninkrijk der Hemelen is nabij gekomen.'

Opgewonden kreetjes

Na het lied van apostel Samuel is het even stil. Dan komt van achter uit de kerk een groep kinderen van tien tot vijftien jaar naar voren. De kinderen klappen in hun handen en herhalen telkens hetzelfde lied: Sing a song of freedom, everybody does, in His holy name. Als ze weer verdwenen zijn klinken achter de

gordijnen opgewonden kreetjes. Ongeveer 25 kinderen van drie tot vijf jaar komen te voorschijn. Ze worden begeleid door een paar volwassenen. Enkel ontsnappen en gaan op zoek naar hun moeder. Ook zij brengen een liedje ten gehore en verlaten de zaal weer in een lange rij, twee aan twee. Sommige kleuters geven ons, wanneer ze passeren, spontaan een hand en toveren een ontwapenende glimlach tevoorschijn.

Himmans vervolgt met een lange preek. De woorden rollen uit zijn mond. Regelmatig veegt hij met een zakdoek het zweet van zijn voorhoofd. Na elke belangrijke passage last hij een korte pauze in en roept 'Praise the Lord' of 'Clap for Jesus'. 'God zal je leiden. Als je Hem roept, hoort hij je.' Himmans beseft dat God niet altijd makkelijk te vinden is, maar er zijn wegen om hem nabij te komen. Hij noemt ze en geeft begeleidende bijbelfragmenten. Eén ding is zeker: je kunt God niet zonder de kerk vinden. Zij is het lichaam van Christus. Minstens de helft van de aanwezigen noteert de opgegeven teksten. Eindelijk begrijpen we waarom zoveel mensen een notitieboekje en een bijbel bij zich hebben.

Scheppingsepos

De bijbel speelt een grote rol voor de Afrikaanse christenen. Elke kerk biedt de mogelijkheid tot bijbelstudies. Himmans geeft op zaterdag les. In de overige kerken wordt er voor de dienst over fragmenten uit de bijbel gesproken. Toon te Molder, pastoraal werker bij het pastoraat voor Afrikanen, vertelt dat ook de Afrikanen die hij in gevangenissen bezoekt de bijbel stuklezen. 'Heel regelmatig tref ik daar bijbels aan, die helemaal op zijn en vol staan met aantekeningen.' Tot 1982 was Te Molder missionaris in Ghana. Ook daar verbaasde hij zich over de bijbelkennis van zijn parochianen. 'Soms durfde ik niets meer te zeggen in de mis. De bezoekers kenden sommige delen van de bijbel veel beter dan ik.' Te Molder vergelijkt de bijbel met het in Ghana zo populaire Anansi-verhaal, het spinverhaal. Een scheppingsepos, dat veel varianten kent. 'De bijbel staat vol met verhalen, die het leven verklaren, een moraal bevatten. Misschien is hij daarom zo populair. Afrikanen houden van verhalen.'

De Oegandese priester Luwemba, ook werkzaam bij het pastoraat voor Afrikanen, voegt daaraan toe dat het vroeger voorbehouden was aan zendelingen en missionarissen om de bijbel te interpreteren. Alleen zij hadden toegang tot de woorden van God. De bijbel was dus een groot mysterie. Luwemba: 'En nu is dit het enige boek dat in groten getalen in Afrika voorhanden is, in vrijwel elke Afrikaanse taal. De bijbel fungeert als een soort gids, als een voorspeller van de toekomst, een boek van wijsheid. Bovendien is de bijbel het boek van de succesvolle blanke, dus moet het wel een bijzondere waarde hebben, waar een Afrikaan zijn voordeel mee kan doen. Daarbij vertelt met name het oude testament de geschiedenis van een verstrooid volk, dat gedwongen is zich overal thuis

De Hezenberg centrum voor pastorale zorg Hattem

In ons Pastoraal herstellingssoord verlenen wij hulp bij

- huwelijks- en echtscheidings-
problematiek
- stagnerende rouwverwerking
- moeite in de werksituatie
- angsten, depressies
- identiteitsproblemen

Het hulpverleningsteam bestaat uit drie pastores, een maatschappelijk werker en een psycho-therapeut. Aan het team zijn een consulterend psychiater en een huisarts toegevoegd.

Voor meer informatie: Hezenberg 6, 8051 CB Hattem, tel. 05206 - 45251.

De Hervormde Gemeente en de Gereformeerde Kerk van KRIMPEN A/D IJSSEL vormen in de wijk Langeland de SAMEN-OP-WEG gemeente "De Wingerd", waaraan zowel een Hervormde (50%) als een Gereformeerde (100%) predikantsplaats verbonden is.

Door het emeritaat van een der predikanten is er een vacature voor een hervormde

PREDIKANT(E) (50%)

- Indien u:
- bereid bent te werken in een gemeente waar kerkelijke grenzen tussen hervormd en gereformeerd geen criterium zijn voor beslissingen
  - zich vanuit het Evangelie betrokken voelt bij maatschappelijke vraagstukken.
  - de zondagse erediensten liturgisch met de gemeente weet te vieren.
  - een bijdrage wilt leveren aan het stimuleren van bestaande werkgroepen
  - samen wilt werken met collega-predikanten van de andere wijken.

nodigt de beroepingscommissie u uit te solliciteren.

Bij gelijke geschiktheid gaat onze voorkeur uit naar een vrouwelijke predikant.

Voor inlichtingen en het verkrijgen van een profielschets en een informatiepakket kunt u contact opnemen met de heer J. Fraanje, tel. 01807 - 21583 of met mevrouw R. Raven-De Blécourt, tel. 01807 - 21979.

Sollicitaties kunt u richten aan de voorzitter van de beroepingscommissie de heer J. Fraanje, Fresia 205, 2925 EM Krimpen a/d IJssel.

Adverteren in HN?
Bel, schrijf of fax:

FAAM Public Relations

Keizersgracht 60, 1015 CS Amsterdam
Tel. 020 - 63 90 825. Fax 020 - 62 43 888

te voelen. Veel Afrikanen herkennen zich daarin. Zo spreken ook de brieven van Paulus uit het nieuwe testament erg aan, waarin hij het kosmopolitisme verkondigt.'

De andere wang

In het lokaaltje waar Himmans bijbelles geeft, luisteren ongeveer vijftien Ghanezen geboeid naar 'de man die door God geroepen is'. Himmans maakt een zeer ontspannen indruk, hij gaat makkelijk met zijn kerkgangers om, maakt af en toe grapjes en is indien nodig heel serieus. Het gesprek gaat over een van de hoekstenen van de christelijke ethiek: de opdracht van Jezus je andere wang toe te keren als je geslagen wordt. Himmans geeft een moderne interpretatie van dit fragment uit het nieuwe testament. 'Als iemand je slaat of bedreigt, ren dan weg, to fight another day, ook al ben je dan een lafaard.' Hij blijkt zeer onderlegd in de geschiedenis van de bijbel en de kerk. Het verschil tussen de eerste christengemeenten van Alexandrië en van Korinthe (Paulus) wordt behandeld. Ook verklaart Himmans vertalingen van de bijbel, de Vulgaat en de Septuagint.

Het valt op dat in de verschillende kerkdiensten en tijdens de studies de bijbel eenduidig wordt uitgelegd. God, luidt de boodschap, spreekt klare taal. Tegenspraak is zinloos. Ook is er in de organisatie een onmiskenbare hiërarchie. De TTCT kent de faithbrothers en -sisters, een welzijnscommissie, daarboven staan de apostelen of broeders - zij gaan voor in de dienst - en Himmans is het hoofd. Iemand die lager staat dan de apostelen heeft geen beslissingsbevoegdheid. Ook Brands van de katholieke kerk op het Begijnhof is een hang naar hiërarchie bij Afrikanen opgevallen. 'Laatst hadden we het over een bezoek van de bisschop van Haarlem aan onze kerk. De Afrikanen in mijn parochie willen hem het liefst een groots onthaal geven, bij wijze van spreken rollen ze een rode looper voor hem uit. Terwijl wij Nederlanders hem eerder door een achterdeurtje naar binnen loodsen.'

Soort vader

De moeizame opbouw van een katholieke parochie in de Bijlmer is voor een deel terug te voeren op het ontbreken van een herkenbare leider. Al jaren proberen Te Molder en anderen een Afrikaanse kerkgemeenschap op te bouwen in Amsterdam Zuid-Oost. Het lukt niet zo goed, vertelt Te Molder. 'Wij hebben geen Afrikaanse priester. Wij missen iemand die de Afrikaanse traditie door en door kent, die voor de Afrikanen een soort vader is. In de wereld van geloven is cultuur, traditie en etniciteit een heel belangrijk gegeven.' Daarbij komt dat de kerk van Te Molder verbonden is aan een opvangcentrum. Bij aankomst raken veel Afrikanen daar verzeild. Als die na een tijdje hun plaats gevonden hebben, ziet Te Molder ze niet meer terug. Tot voor enkele jaren kwamen er vooral Ghanezen naar zijn centrum. Nu zijn het

vrijwel uitsluitend Nigerianen. 'Gesettelde Afrikanen zijn bang dat nieuwelingen teveel een beroep op hen zullen doen. Ik denk dat Ghanezen daarom niet meer komen.' Afgelopen najaar heeft Te Molder namens de SMA de Ghanese priester Joe Amoako-Adusei uitgenodigd een inventarisatie te maken van de behoeften in Nederland aan een Afrikaanse priester. Die is duidelijk gebleken. Waarschijnlijk zal er in september een komen. Zijn taak: het opbouwen van een katholieke gemeenschap in de Bijlmer.

Nog een rondje

Na Himmans preek volgt een tweede lied met begeleiding van de band, voorgezongen door Samuel. Gideon fluistert: 'Tijd voor de collecte'. We zien kerkgangers in een lange rij zingend en handenklappend de kerk rondtrekken, tot drie maal toe. De sfeer tijdens deze ommegang is geladen, hij heeft iets van een offerande. Later vertelt Van Veldhuizen dat het tot drie maal rondtrekken een praktische oorzaak heeft. Ergens op de route staat een collecteschaal. De inhoud ervan wordt na de eerste ronde geteld. Is het niet voldoende, dan wordt het publiek gemaand nog maar eens een rondje te maken. Tijdens de collecte bidden beurtelings Himmans en Samuel intenties. De zaal roept telkens - in hoog tempo - amen.

De offerande is voorbij, een processie volgt. Mannen en vrouwen in lange witte gewaden komen twee aan twee de zaal binnen, voortbewegend op het ritme van een langzame gospel. Zij worden gevolgd door de familie van het pasgeboren kind dat vandaag in de True Teachings opgenomen zal worden. De vader en moeder zijn trots en geëmotioneerd. Himmans sprenkelt water over het kind, zalft het en spreekt beschermende formules uit. Het lijkt een doop, maar het is een zegening, zegt Samuel. De TTCT kent alleen de volwassenendoop. Himmans heft het kind richting zaal en zegt: 'Hier is de gave van God, kinderen van Israël'. De familie maakt enkele rondgangen door de zaal. De tweede keer gaat Himmans voor. Hij sprenkelt water over de hoofden, spreekt zegeningen uit, feliciteert alle familieleden en naasten, en legt zijn hand op hun hoofden. De ouders houden een persoonlijke getuigenis, telkens onderbroken door gospels van het koor. Er wordt veel gelachen tijdens hun voordrachten. De vader vertelt over zijn zoektocht onder priesters. 'Ik ontmoette er velen en ze vertelden een hoop, maar de enige waarheid die ik hoorde was dat ik een mooie vrouw heb. Totdat ik bij Himmans kwam. De man die geroepen is door God'.

Veilige plek

'Je kunt veel zeggen over de Afrikaanse kerken', zegt Te Molder. 'Maar in tegenstelling tot de Nederlandse kerken zijn ze in staat om te gaan met scharniermomenten in het leven: geboorte, huwelijk en dood. Regelmatig zijn er nachten lang begrafenisvieringen in de TTCT. Zelfs de begrafenis van in Ghana overleden familieleden wordt hier nog eens overgedaan.

Ik hoop dat de Afrikaanse priester zulke elementen in zijn missen hier kan opnemen. Dan kunnen ook de rituelen bij het naamgeven van pasgeborenen gekoppeld worden aan de doop.' Toch heeft Te Molder ook zijn bedenkingen. 'De theologie van deze Afrikaanse evangelische kerken', zegt hij, 'is verticaal. God heeft het antwoord en dat wordt vertolkt door een leider, die bijna een vaderfiguur is. Himmans en de anderen voorzien in een behoefte. Ze verschaffen de gelovigen een houvast, een leidraad, een veilige plek. Dat heeft goede kanten, maar het brengt ook grote risico's met zich mee. Wat gebeurt er als een leider wegvalt of zijn macht misbruikt? En bovendien: de Afrikaanse gemeenschap keert zich op die manier steeds meer naar binnen. De Nederlandse samenleving bestaat voor haar eigenlijk niet. Toch zal men hier moeten leven en leren omgaan met onze gebruiken en wetten.'

Volgens dominee Van Veldhuizen treedt Himmans steeds vaker op als bemiddelaar tussen Ghanezen en de Nederlandse overheid. Te Molder wil het liefst een priester in de Afrikaanse katholieke kerk, die ook de westerse samenleving kent. Luwemba vindt het belangrijk dat de man op de hoogte is van de nieuwste theologische ontwikkelingen, zowel in Afrika als in het Westen. De Afrikanisering van het christendom, zegt hij, houdt meer in dan aangepaste muziek of de introductie van het dansen. In het Afrikaanse christendom speelt - om een voorbeeld te noemen - de voorouderverering een belangrijke rol.

Overstuur

De dienst loopt ten einde. De nieuwe leden worden geïntroduceerd. Maar liefst vijftien mannen en vrouwen komen naar het podium. Ze stellen zich voor en vertellen kort over hun komst naar Nederland. Een jongeman is zeer langdurig aan het woord. Hij huilt bijna en is duidelijk overstuur. Himmans komt op hem af, spreekt hem geruststellend toe, terwijl hij hem zalft met olie. Voordat hij de laatste zegen geeft, roept hij de gemeenschap op zich om de jongeman te bekommeren: 'Zijn lot hangt van jullie af, laat hem niet in de steek.'

Even later staan we buiten. Het schemert inmiddels. De parkeergarage biedt een duistere, onherbergzame aanblik. Onderweg naar de metro horen we vaag het ritme van Afrikaanse muziek. In the True Teachings of Christ Temple is de dienst voorbij, in de Resurrection is het feest begonnen.

Mar Oomen
Jos Palm

advertentie

**GEEF OM
DE TOEKOMST.**

GIRO 30. ZEIST

DE LANGE MARS

Schaamte

Na zo'n 55 mijl en vele blaren zijn we gearriveerd in Brunswick, Georgia. Vandaag is een rustdag, in ons kamp op het terrein van 't Brunswick-college. De afgelopen dagen zijn we vergezeld door Clito en Shane. Clito is een 44-jarige Cherokee-indiaan en Shane (20 jaar) is half Cherokee, half Iers. Tijdens en na het lopen heb ik veel geleerd van de gesprekken met hen. De omstandigheden waaronder de Native Americans leven zijn erger dan ik dacht. Het maakt mij bedroefd, maar ook vastberadener om mijn tocht naar de Nevada Test-site, 't land van de Shoshones, vol te houden.

Clito heeft verteld over zijn volk, over hoe vrouwen, mannen en kinderen in het begin van de vorige eeuw werden weggevoerd naar Oklahoma, langs de route die later de Trail of Tears (Pad der tranen) genoemd zou worden. De route kreeg die naam, omdat meer dan de helft van deze mensen om 't leven kwam door uitputting en kou (35-40 km per dag lopen, soms op blote voeten, in wintertijd!) Het roept bij mij beelden op van de uitgeputte Koerden in 't noorden van Irak, van de foto's van gedepoteerde joden.

De Trail of Tears, die wij ook gaan lopen - met respect en schaamte - is nu voor de Native Americans heilige grond. Vele voorouders liggen daar begraven. Vijfhonderd jaar nadat, zoals Clito zegt, de Indianen Columbus uit het water hebben gevist, is de situatie niet verbeterd. De Native Americans zijn teruggedrongen in reservaten, die veelal door chemische en nucleaire fabrieken als afvalbak gebruikt worden. En of dat nog niet genoeg is: tot voor kort was het strafbaar een Indiaanse taal te spreken in het openbaar! Shane's oom heeft zo'n tien jaar geleden voor dit 'vergrijp' drie dagen in de gevangenis gezeten, voor het spreken van drie woorden Cherokee tegen zijn neefje in het bijzijn van een politieagent.

Tot op de dag van vandaag heeft zelden een organisatie of natie officieel excuus aangeboden aan de Native Americans. Alleen in Alaska heeft de katholieke kerk haar spijt betuigd over 500 jaar volkerenmoord. Hier in Georgia is een groot aantal nonnen dat hetzelfde heeft gedaan. Maar daar houdt het mee op. Het doet Clito goed, dat nu een groep Europeanen, hoe klein ook, haar spijt komt betuigen en bereid is daarvoor 4200 km te lopen. 'Dat' zegt hij, 'helpt onze wonden te helen, het geeft een goed gevoel om gerespecteerd te worden als gelijkwaardig mens.'

Vera van Kesteren